

Wachtmeister, Bleckert, landshövding 1695–1701. W hade militär utbildning i Frankrike bakom sig och hade deltagit i flera fältslag, bl.a. Fehrbellin, Rügen och Stralsund, innan han utnämndes till landshövding i Kalmar län. W kallades åter under fanorna av Karl XII och anförde kavalleriet i slaget vid Narva 1700.

Wachtmeister, Hans, 1641–1714, greve, var landshövding och generalguvernör över Kalmar län och Blekinge 1680–1683, dessutom kungligt råd, generalamiral för flottan och utbildad i Europa. Tidigare hade W varit kammarherre hos den abdikerade drottning Kristina i Rom och blev även kammarherre hos Karl XI. W deltog i försvaret av Kalmar under ›skånska kriget. Till sin hjälp med att sköta det löpande arbetet på länsstyrelsen hade W en ståt-hållare, Erik Nilsson Ehrensköld. W hade till huvudsaklig uppgift att anlägga Karlskrona stad med hamn, örlogsbas och fästningsverk samt att nyskapa den svenska flottan. I Blekinge förvärvade W flera gods med Johannishus, tidigare Skunkenberg, i centrum och Tromtö, som framgångsrikt förvaltades av hans hustru, Sofia Lovisa.

Vadstena gård, mangårdsbyggnaden

Vadstena var på medeltiden en av femton gårdar på Skäggenäs. V blev på 1550-talet kunglig domän och förlänades från 1603 till olika ståndspersoner. Karl XI:s reduktion medförde att Äspelund, Venenäs och Lindö togs ifrån Vadstena, som samtidigt miste sin status som frälsegård och kom då i privat ägo. Gården blev kronohemman och rusthåll för Smålands kavalleri. V:s mangårdsbyggnad är fortfarande i bruk som bostad. Major Henrik Ulfvenklou sålde halva gården 1729 och Vadstena 1 och 2 bildades. De kallas nu Vadstenalund resp. Turenäs och har fått sentida mangårdsbyggnader. Under 1700-talet anlades ›Skäggenäs varv och ett ›saltsjuderi.

Wagnsson, Ruben, landshövding 1947–1958. W hade varit undervisningsråd och riksdagsman med förtroendeuppdrag även i ideella organisationer, framförallt IOGT. W bidrog till att länets vägar, järnvägar och flygförbindelser förbättrades. Byggandet av en bro till Öland och ett kärnkraftverk norr om Figeholm började utredas under hans ämbetstid.

Wahlberg, Karin, 1950–, född Andersson och uppvuxen i Kalmar, dotter till journalisten Axel Andersson, signaturen *Axon* på Barometern. Från början var W litteraturhistoriker och utbildade sig senare till läkare. Hon har tjänstgjort i Oskarshamn, vars lasarettsmiljö utgör en del av bakgrunden i hennes kriminalromaner. W fick därpå en läkartjänst i gynekologi och obstetrik i Lund och började skriva. Den första boken, *Sista jöuren* blev efter flera år klar 2001. Den har följts av ytterligare åtta i samma serie. Även Kalmar förekommer i flera av hennes böcker. Utöver sina spänningsromaner har hon givit ut ungdomsböcker och en historisk roman. *GM*

*Karin Wahlberg.
Bokomslag*

Wahlbom, Carl, 1810–1858, konstnär och professor, född i Kalmar och son till Carl Adolph ›Wahlbom. W påbörjade en militär bana men redan efter ett år sökte han sig över från militärstudierna på Karlberg till Konstakademien. Efter konflikt med en lärare sökte han sig från måleriet till skulpterandet. Samtidigt fick han möjlighet till en lärarbefattning på Lings gymnastiska institut. Kombinationen av dessa två studier, modelleringen och gymnastiken, gjorde att han fick ett mycket skarpt öga för kroppens anatomi vilket kom att få stor betydelse för hans framtida konstnärskap. W begav sig till Paris 1838 för förkovran och fyra år senare fick han ett flerårigt resestipendium av Konstakademien och han reste då till Rom. Till Sverige återvände W 1848 och blev då ledamot av Konstakademien och året efter fick han en professur i teckning. Försvagad hälsa gjorde att W under flera år sökte sig utomlands för att återvinna krafterna. I Rom målade W 1855 en av sina mest kända tavlor, *Gustaf II Adolfs död vid Lützen*. Efter att ha drabbats av ohälsa under sina sista år dog han i London. BB

Wahlbom, Carl Adolph, 1766–1828, kyrkoherde, teol.dr och professor, född i Kalmar och son till Johan Gustaf ›Wahlbom. W blev student i Uppsala och disputerade 1786 med en avhandling om Öland, *De Oelandia*. Han återvände 1789 till Kalmar som lärare vid ›Storskolan, först som adjunkt, sedan lektor och 1801 fick han professors titel. W vurmade för växelundervisningsmetoden. Efter prästvigning 1812 blev han teol.dr i Uppsala 1818 och fyra

år senare tillträdde han en tjänst som kyrkoherde i Ljungby pastorat. I Kalmar hyrde familjen under flera år på Västra Sjöгатan 4, det som idag kallas ›Wahlbomska gården. I gårdshuset föddes sonen Carl ›Wahlbom 1810. År 1815 köpte W fastigheten men sålde den samma år. BB

Wahlbom, Johan Gustaf, 1724–1808, läkare och naturforskare, född i Svennevad, Närke, där fadern var bruksägare. Fadern var även medicinkunnig och av den anledningen kallades han till Kalmartrakten som läkare. Han köpte gården ›Applerum och där kom sonen att växa upp. Efter utbildning i Kalmar inskrevs W som student i Uppsala 1744 och blev där en i kretsen kring Carl von ›Linné. W promoverades till medicine doktor 1751 och utsågs till innehavare av professuren i anatomi och medicin i Stockholm. Efter ytterligare studier utomlands och på begäran från Kalmar län utsågs han 1753 till länets allra förste provinsialläkare. Han blev Kalmar trogen, hans verksamhet som läkare blev framgångsrik och W blev en nydanare av sjukvården i länet. W titulerades arkiater som förr var en benämning på läkare. Han kom att bli pionjär med sina starroperationer. Karriären som läkare avslutades 1794 och han erhöll då titel och värdighet av kunglig förste livmedikus. Under sin levnad erhöll han en rad olika hedersbetygelser och var ledamot av Vetenskapsakademien. Redan året efter att han kommit till Kalmar köpte han gården Gåra i Arby socken, belägen strax intill hans barndomshem Applerum. Denna gård utvidgades och omformades till det som blev ›Christinelunds gård. I Kalmar ägde han ›Wahlbomska trädgården, idag Söderportsgatan 10. Han avled i Kalmar den 25 januari 1808. Linné hedrade W genom att uppkalla en fjäril efter honom, *Tortrix Wahlbomii* och W:s vän, Linnélärjungen Carl Peter Thunberg, döpte en av sina nyupptäckta blommor för *Wahlbomia Indica*.

Wahlbomska gården.
Foto GM

Wahlbomska gården på Västra Sjöгатan 4, Kvarnholmen, uppfördes vid mitten av 1600-talet och är förmodligen det äldsta trähus som är bevarat i staden. Det är ett timrat hus i två våningar med allt det typiska för byggnadssättet i Kalmar vid den tiden och hundra år framåt; ett högt, brant

valmat tak med takkupa och hissboom. Se även »Kalmartak. Av den fasta inredningen finns bjälktak, några fönster och dörrar kvar, troligen från mitten av 1700-talet. I W bodde Carl Adolph »Wahlbom med familj under flera år. År 1815 köpte han fastigheten men sålde den samma år. Under större delen av 1800-talet ägdes W av familjerna Parrow och Strümpel. I början av 1900-talet köptes fastigheten av stadsarkitekten J Fred. »Olson som lät inreda gatuhuset med inspiration från konstnären Carl Larssons hem. Den tidigare inkörsporten till gården igenbyggdes samtidigt. På gården finns en loftbyggnad från 1600-talet. BB

Wahlbomska trädgården i Gamla stan med namn efter Johan Gustaf »Wahlbom utgjorde ursprungligen större delen av dagens område mellan Klostergatan och Västerlånggatan samt Kungsgatan och Skansgatan. Vid 1600-talets slut ägdes W av artillerikaptenen Hans Lejondahl. En bit in på 1700-talet övergick ägandet till borgmästaren Caspar Hoppenstedt som lät anlägga tobaksplantage på större delen av marken. Från den tiden, 1700-talets mitt, härrör sannolikt huvudbyggnaden på Söderportsgatan 3 som alltjämt finns kvar. Under 1770-talet ägdes den av tullförvaltaren Anders Ekman innan fastigheten 1785 övergick i Johan Gustaf Wahlboms ägo. Som en sann Linnélärjunge nedlade han ett stort arbete på trädgården. Efter hans död 1808 övertogs W av sonen Carl Adolph »Wahlbom. Periodvis bodde handlanden Folke Rosén här och från 1812 blev han ägare till W som nu fick namnet Rosénska trädgården. Han gick ur tiden 1875 och efter att hans änka avlidit 1884 förvärvades W av Kalmar stad för framtida tomtexploatering. Genom W drogs Söderportsgatan enligt stadsplanen från 1906. »Wahlboms lusthus som fanns i den stora trädgården ner mot Södra kyrkogården finns idag i Stadsparken. BB

Wahlboms lusthus uppfördes under 1700-talets mitt som en trädgårdspaviljong i »Wahlbomska trädgården. Då Söderportsgatan anlades 1906 drogs den genom trädgården och på stadsparkskommitténs förslag flyttades W till »Stadsparken. Invändigt är tak och väggar målade i 1700-talets stilideal.

*Wahlboms lusthus.
Foto Moritz Fingerhut*

Wahledov, Anton, 1862–1923, bildhuggare, född i Ramdala i Blekinge. Efter examen från Slöjdseminariet i Kalmar 1884, arbetade han 1884–1885 på Selma Giöbels ateljé i Stockholm och fortsatte därefter på Tekniska skolan i Stockholm med examen 1887. Han öppnade egen ateljé i Kalmar 1888 med särskilt inriktning på möbelritning, träskulptur och annan konstslöjd. Han var också under en period lärare i frihandsteckning och träskulptur vid Tekniska yrkesskolan i Kalmar. Förutom en omfattande produktion av möbler med rikt skuren dekor återfinns också bildhuggeriarbeten av hans hand i länets kyrkor. Som exempel kan nämnas en dopfunt i Kastlösa kyrka skuren 1897 och en altardekoration i form av en törnekrona i Ljungby kyrka skuren 1902. Han lät även ge ut en del av sina teckningar i bokform, *Kalmar under ett årtusende* och *Borgholm*

*Anton Wahledow.
Möbeldetalj
Foto Bengt Bengtsson*

under ett årtusende, 1918 resp. 1921. W deltog med sin tillverkning i ett flertal konstutställningar, bland annat Baltiska utställningen 1914 och utförde många arbeten i de för tiden aktuella nystilarna. Han hämtade ofta inspiration från stilar som renessans, rokoko och jugend. *KLM*

Wahlgren, Helge, 1883–1958, skådespelare och regissör, född i Kalmar. Efter studentexamen i Kalmar slog han in på skådespelarbanan och anställdes 1907 på Malmö Teater. W fortsatte sedan till Stockholm, Intima Teatern och Svenska Teatern. Däremellan arbetade han vid Lorensbergsteatern i Göteborg och Svenska Teatern i Helsingfors. Från mitten av 1930-talet och fram till sin död var han engagerad som regissör vid Göteborgs Stadsteater. *BB*

Waldner, Jan-Ove, vanligen bara J-O, 1965–, bordtennispelare, född i Stockholm. W var under 25 år bordtennispelare av världsklass. Under åren 1996–2003 spelade för ›Kalmar BTK. På meritlistan finns bl.a. ett OS-guld, sex VM-titlar och två världscupsguld. W har gett namn åt Kalmar BTK:s pingishall, J O Waldnerhallen.

Wallenstråle, Martin Georg, född Wallin, 1733–1807, biskop i Kalmar stift, född i Uppsala. Hans far Georg Wallin d.y. var superintendent på Gotland när ön 1742 hotades av rysk invasion. Modern och sonen reste då till Kalmar där hennes kusin Carl Gustaf ›Schröder var lektor. Här sattes W i skola innan han fortsatte studierna i Uppsala. I egenskap av biskopsson adlades han 1756 under namnet Wallenstråle. Efter prästvigning och närmare 30 års tjänstgöring på olika platser varvat med vetenskapliga studier vigdes han 1790 till biskop i Kalmar stift. W efterträdde då sin släkting Carl Gustaf ›Schröder i ett ämbete som han innehade till sin död. W tog initiativet till ›Kalmar stifts tidningar och som eforus, tillsyningsman, för gymnasiet var han tillskyndare av och stor donator till det som kom att bli ›Kalmar stifts- och gymnasiebibliotek. Mest bekant är W för hur staden och han själv 1804 med stora festligheter tog emot de landsflyktiga franska Bourbonerna, bl.a. den blivande fran-

ske kungen ›Ludvig XVIII. År 1778 var han den främste stiftaren av Kongl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhället i Göteborg. Mer att läsa: Bror Olsson, *Kalmar stifts herdaminne del 1*.

Wallgården kallades den villa som byggdes på Odengatan 7 för Eric och Gerda ›Brütte. Den ritades av J Fred. ›Olson och var färdig 1922. Sitt namn har villan fått efter de rester av gamla stadens ringmur som finns bevarade i källaren.

Wampetits, Istvan, 1903–1993, fotbollsspelare och -tränare, född i Ungern. W var fotbollstränare i ›Kalmar FF i två perioder under åren 1951–1958, samt i ›Kalmar AIK hösten 1958. Supporterklubben Kalmarbygdens idrottsvänner satsade pengar för att knyta W till Kalmar FF. W kom till Sverige och Degerfors IF 1937 från Ungern där han hade varit både spelare och tränare i bl.a. Debreceni VSC. Efter en skada övergick W till att bli tränare. W tränade flera allsvenska klubbar och förde 1953 upp Kalmar FF i allsvenskan. År 1939 och 1944–1945 var han tränare för det svenska landslaget. W, med smeknamnet *Wampan*, arbetade på Sparbanken innan han övertog en tobaksaffär på ›Kvarnholmen. *LLj*

Varmavattnet kallades förr den del av Tullhamnen där varmvatten från ›Kalmar Ångkvarn hade sitt utflöde, vilket gjorde att det alltid var isfritt där.

varmbadhus har det funnits två. Det första låg strax intill nuvarande parkeringsplats vid foten av bastionen ›Regeringen. Ett nytt stod klart 1909 ritat av J Fred. Olson, se även ›Gamla varmbadhuset. *BE*

varv och skeppsbyggplatser har förekommit utefter hela kusten: Björkenäs, Bottorp, Drag, Ekenäs, Fågelsudd på Stubbholmen, Fulviken längst ute på Revsudden, Hagby, Hästenäs på Horsö, Kalmar varv, Kolboda, Korsudden på Hultsbys marker, Ljungnäs, Revsudden, Skäggenäs, Slakmöre, Snäckö, Stäflö, och Värnanäs. Se även ›skeppsbyggeri.

Varvsholmen är numera en stadsdel belägen på en ö, tidigare benämnd Stora

Knarrön, eller Stora Knarrön men även Skeppsholmen. På V har fartyg byggts från 1600-talet och fram till 1987, se ›skeppsbyggeri och ›Kalmar Varv. Ön fick en provisorisk bro av trä i Hammarskjöldsgatans förlängning några år före 1928, då denna bro ersattes av en permanent, även den av trä. Efter Kalmar Fartygsreparationers konkurs 1987 exploaterades marken på initiativ av ›CA Fastigheter. I samband med detta har ön utökats kontinuerligt genom utfyllnader samt kopplats ihop med ›Ängöleden genom en vägbank och en mindre bro. Från 1989 har V bebyggt med bostäder och kontorshus. Exploateringen pågår ännu (2014) och särskilt bör nämnas att en flytande villa har uppförts på en av tre marina tomtpplatser. Vissa anläggningar och byggnader från varvsepoken har bevarats, bl.a. slipen, norra kajen, kontorshuset, huset med mallvind och smedja samt en liten transformatorstation. GM

Vasabrunnen på Larmtorget i Kalmar är en fontänskulptur av professor Nils Sjögren och den invigdes 1926 av kung Gustav V i samband med Svenska Kulturmässan. Sjögren fick uppdraget genom att vinna första pris i en skulpturtävling om ett monument över ›Gustav Vasa. V har ett lågt brunnskar med en svit reliefer som skildrar Gustav Vasas väg till makten, från landstigningen i Kalmar till intåget i Stockholm. Mitt i brunnen är en hög kolonn placerad med en skulptur av David och Goliat, med motiveringen att skulpturer med David ofta restes i städer i Italien förr i tiden som frihets- och oavhängighetssymbol. Ibland tolkas figurerna som om David vore Sverige och Goliat Danmark. Eftersom skulpturen inte var fullt klar vid invigningen var överdelen då en attrapp av gips. IB

Varvsholmen.

*Foto Jean-Pierre Valpiani
med tillstånd från Atrio
Arkitekter AB*

Vasakläder, se AB Bröderna ›Berggren.

Vasakyrkan, se ›Evangeliska Fosterlandsstiftelsen.

Vasamonumentet, se Sällskapet ›ÅM.

Vasa Orden av Amerika, se ›Calmare Nyckel, logen nr 628.

Vasaskolan är belägen mellan Germundsgatan, Kungsgatan och Hemming Gadhs väg. V ritades av stadsarkitekten J Fred. Olson i nationalromantisk stil och invigdes

Vasaskolan

1917. Den har (2014) ca 500 elever i förskoleklass, familjedaghem, skola årskurs 1–9, särskola och fritidshem. Bygget föregicks av en arkitektävling som vanns av Carl Åkerblad med den kände Gunnar Asplund på andra plats. De tre vinnande förslagen förkastades som för dyra eftersom de kostade mer än 300 000 kr. I dagens penningvärde ca 14 mkr. V kompletterades i slutet av 1950-talet med en byggnad mot Germundsgatan med bl.a. matsal och lokaler för kockskola.

Vassmolösa är en tätort på gränsen mellan ›Ljungby, ›Hagby och ›Arby socknar, 15 km söder om Kalmar med 724 invånare (2013). I V finns livsmedelsbutik, idrottsplats och några mindre företag. Gästgivargården med anor från 1500-talet är nu nedlagd. På en kulle norr om gästgivargården finns ett stort gravfält med 140 gravar varav 112 stensättningar. V fick san-

vattenförsörjning.
Politiker inspekterar nya källan i Ölvingstorp
Foto: Robert Andersson

nolikt sitt namn under vikingatiden, 1329 *Vasmerlösa*, och innebörden av ändelsen lösa är inte helt klarlagd men tros betyda 'äng' eller 'betesmark'. Samhället ligger där vägar på Ljungbyåsen och Nybroåsen möts. Ting för ›Södra Möre härad hölls i V från 1600-talet till 1966. Samhället växte efter hand runt järnvägsstation, tingshus och gästgiveri, sedan ›Kalmar–Torsås Järnväg hade byggts 1899. Här har funnits ett sågverk, betonggjuteri och en grustäkt. GM

vattenförsörjning skedde fram till slutet av 1800-talet genom brunnar och/eller vattendrag. *I staden var intet vatten att tillgå, fast brunnar voro mest i varje korsgata, men alla av salt vatten fulle* skrev Carl von Linné 1741. Brandförsäkringsbolagen krävde i slutet av 1800-talet att staden skulle bygga vattenledningar för brandsläckning. År 1897 beslöt stadsfullmäktige att bygga ett vattenverk med grundvattenbrunnar vid ›Trängsund nära Skälby, ›vattentorn på Kvarnholmen och tillhörande ledningar enligt förslag av ingenjör J Gust. Richert. Anläggningen invigdes år 1900, men räckte inte till så länge. Från 1910 pumpades därför grundvatten in från Nybroåsen vid Råsbäck nära Tvärskog. Ökande efterfrågan ledde till att en ny källa togs i bruk 1933 vid Ölvingstorp. Vassmolösakällan kopplades in 1942. Vid Vassmolösa fanns ytterligare vattentillgångar som togs i bruk 1953, men åstadkom så småningom för kraftig grundvattensänkning. Vatten pumpades därför från Hagbyån vid Vantorp och infiltrerades i Hagbymassivet med början 1967. Tidvis hade ån inte så mycket vatten och därför skapades 1972 ett vattenmagasin i sjön Hultebräan i Nybro kommun varifrån vatten kunde släppas ut vid lågvatten i ån och pumpas från ån till sjön när detta var möjligt. Utöver detta

har vattenverket i Skälby byggts ut 1970 och 1972, nytt vattentorn uppförts vid Klunkens backe 1972 och en ny anläggning i Hagbymassivet tagits i bruk i början av 1990-talet. Samhällena Söderåkra, Torsås och Bergkvara i Torsås kommun får sedan 2003 sitt vatten från Kalmar kommuns anläggningar i Hagbymassivet. Inom kommunen, från Fågelsudd i norr till Trekanten och Påryd i väster och till Halltorp i söder kommer nu vatten från den beskrivna anläggningen. Mer att läsa: Ingvar Hörberg, *Vårt välsignade vatten. Kalmars vattenförsörjning 1897–1997.* SR/GM

vattentorn, se ›Gamla vattentornet och ›Nya vattentornet.

Vedgårdsholmen, numera ett kvarter vid Skeppsbrogatan i Kaggensgatans förlängning, var ursprungligen en holme söder om ›Kvarnholmen vid inloppet till ›Slottsfjärden. V har även omnämnts som Mölleholmen, ›Stenhuggarholmen på 1600-talet, samt Tullholmen. V användes till vedgårdar och senare magasinsbyggnader bl.a. för ›Bruuns. ›Margarinfabriken byggdes i början på 1900-talet. Numera inryms i byggnaderna ›Baronen Köpcenter och hotell ›Packhuset. Se även ›Yttre vedgårdsholmen.

Vegaexpeditionen leddes av A E Nordenskiöld och var den första fartygsexpedition, som lyckades ta sig fram från Nordat-

lant till Stilla havet genom Beringsund via Nordostpassagen. Resan började i juni 1878 och Nordenskiölds fartyg, Vega, passerade Beringsund 13 månader senare efter att ha legat fastfrusen i isen i nästan tio månader. Besättningen på fartyget Vega

Besättningen från Möre

- R Nilsson, skeppare
- F A Pettersson, 1:e maskinist
- O Nordström, 2:e maskinist
- C Carlström, eldare
- O Ingelsson, eldare
- O Öman, matros
- G Carlsson, matros
- C Lundgren, matros
- O Hansson, matros
- D Asplund, båtsman och kock
- C J Smälänning, båtsman
- C Levin, båtsman och hovmästare
- P M Lustig, båtsman
- C Ljungström, båtsman
- P Lind, båtsman
- P O Fäste, båtsman
- S Andersson, timmerman

uppgick till 30 man, varav inte mindre än 17 rekryterades från Möre:

Alla expeditionsdeltagare erhöll medalj. När 50-årsminnet firades fick P O Fäste dessutom ta emot en medalj ur Gustav V:s hand. Han berättade i hembygden i Möre gärna om strapatserna i Ishavet. GM

Wennlo, Sten, 1925–, direktör, född i Kville i Östergötland och uppvuxen i

Vedgårdsholmen
Foto Kalmar kommun

Berga, Kalmar. Efter en karriär i tidningsbranschen, bl.a. via ›Kalmar Läns Tidning anställdes W av bilföretaget Ana i Nyköping som PR-chef. Företaget köptes 1960 av Saab och W blev 1965 försäljningsdirektör för Saab-Ana, marknadschef 1972 och under åren 1976–1987 var han VD för Saabs personbilsdivision inom Saab-Scania. W var pådrivande beträffande utvecklingen av turbomotorn. Scania:s ingenjörer utvecklade den första praktiskt användbara turbomotorn för bilindustrin. Efter att W gjort en grundlig testkörning fattade han själv beslutet att bygga en serieproducerad turbobil. Saab 99 Turbo presenterades 1977 och kom att bli förebild för bilindustrins turbomotorer. *BB*

vern var i det medeltida Kalmar mindre inhägnade åkertegar belägna utanför stadsmuren. De var bebodda av mindre bemedlade och enkelt bebyggda. Marken tillhörde staden och bebyggarna lydde på så sätt under stadsrätten. En vern beskattades och det fanns ett stort antal tätt liggande verner som på så sätt bildade en förstad. Den obrukbara mark, ›malm, utanför stadsmuren som bebyggdes av det fattigare folket bildade malmar. *BB*

Wernersson, Lars, se ›Stiftelsen för långvarigt sjuka.

Wernskjöld, se ›Wärnschöld.

Vesslö gård är belägen 8 km norr om Kalmar och omnämns första gången i jordeboken 1693. V har genom åren ofta samäpts med ›Björnö och ›Stävlö. Gården ägdes under en stor del av 1700-talet av den i Tyskland bosatta familjen Lewenhaupt, som besökte V endast ett fåtal gånger. År 1776 köpte överste Abraham Henrik ›Ulfvenklou Stävlö och då ingick även V i köpet. Han ägde sedan tidigare Björnö och ›Kläckeberga. Genom arv 1814 blev Sofia Wilhelmina Berg von Linde, gift med Carl Otto ›Posse, ägare till godsen som maken förvaltade till 1834 då han blev formell ägare. Posse lät uppföra ett corps-de-logi 1853 i medeltids- och renässansstil samt en park efter engelsk modell. Nya ekonomibyggnader tillkom 1858. Under 1880-talets jordbrukskris

sålde Posse gården till Oskar Mauritz von Krusenstierna som ägde V i tjugo år. Gårdens stora arealer av vass skördades för tillverkning av reveteringsmattor. Efter flera ägarbyten avstyckades mangårdsbyggnaden och där drivs sedan 1992 ett stuteri. Jordbruksmarken ingår idag i Stävlö gods. Mer att läsa: Per Anderö, *Herrgårdar runt Kalmar*, 2012. *IB*

Westerlind, Erik, landshövding 1968–1981. W var tidigare ämbetsman och politisk statssekreterare i finansdepartementet hos Gunnar Sträng. W var landshövding i Stockholms län 1959–1968 innan han utnämndes till samma befattning i Kalmar län.

Westerlund, Stig, 1929–1980, försäljare och amatörfotograf, född i Kalmar. W växte upp på ›Sandås där fadern hade cykelaffär på Bragegatan. Efter avslutad skolgång fick W anställning hos ›Hill & Co. År 1956 övertogs företaget av ›Kalmar Maskinaffär AB där S var försäljare och reste i sydöstra Sverige. Fritiden ägnade han till stor del åt fotografering, framkallning och förstoring i sitt fotolabb. Otaliga söndagsmorgnar under 1960- och 1970-talet cyklade W runt i Kalmar och dokumenterade en stor del av de gamla miljöerna och husen, många nu rivna. Människor syns sällan på hans bilder. Efter hans död donerade hustrun Barbro Westerlund de sju albumen med runt 500 bilder till ›Kalmar stads hembygdsförening. *IB*

Westrin, Adolf, 1847–1911, landssekreterare, född i Asarum. Han var ledamot av andra kammaren 1887–1890. W har sammanställt den Westrinska samlingen. Den innehåller handskrivna kort med uppgifter om ›Kvarnholmens fastigheter och deras ägare från 1600-talet till 1800-talet. Materialet är sorterat efter stadens gamla tomtnummer. Samlingen förvaras på ›Kalmar läns museum. *IB*

Wetterberg, Olof, 1745–1803, spegelmakare och svärdfejare. W fick privilegier i Kalmar 1787. Produktionen var omfattande och bestod främst av skulpterade och förgyllda väggspeglar i gustaviansk och sengustaviansk stil. Spegelarna signerades

Stig Westerlund

OWB och försågs med Kalmar hallrätts sigill. Efter W:s död övertog änkan verkstaden och produktionen minskade för att slutligen upphöra 1810. IB

Weüdel, Axel, tidigare Pettersson, 1867–1945, metallarbetare, fackföreningsman och uppfinnare, född i Kalmar. W var en av stadens fackliga pionjärer och i en numera försvunnen lokal på Lindölundsgatan 3 försökte han organisera arbetarna. Han startade den första studiecirkeln i Kalmar 1892. W var Kalmars representant i Folkrikdagen 1893 i kampen för Allmän Röst rätt. Han började som gelbgjutare i Hägerbaums verkstad och därefter som lärling och mekaniker i ›Lindstedts Gelbgjuteri. Efter att ha arbetat både i yrket och fackligt i Malmö och Stockholm skickades W av den socialdemokratiska partiledningen 1898 för att organisera de svenskspråkiga arbetarna i storfurstendömet Finland, som då tillhörde Ryssland. Han var en lysande talare, blev Svenska Arbetareförbundets förste ordförande i Finland och organiserade insmuggling av bl.a. agitationslitteratur till S:t Petersburg. Efter en tid på Åland flyttade W till Nya Zeeland 1904, därefter till Australien och 1919 vidare till Indianapolis i USA där han arbetade i bilindustrin som uppfinnare till sin död. En kort gata i Kalmar har uppkallats efter honom liksom den kommunala vuxenutbildningen, Axel Weüdelsskolan. IB/GM

White Socks Jazzband bildades på en trädgårdsfest 1996. Orkestern döptes när man vid en repetition upptäckte att alla hade vita tubsockar. W har bl.a. uppträtt under Mönsterås bluesfestival och deras genre är dansmusik och hitlåtar från 1920-talet, populärt kallad för gladjazz.

Wibling, Hilding, 1889–1989, chefredaktör, född i Norrala i Hälsingland. Efter några studieår i USA började han sin journalistiska bana 1914 på Skara-Posten. Efter arbete på flera olika dagstidningar blev han 1932 chefredaktör för Örebro Dagblad innan han 1934 kom till ›Barometern som andre redaktör. Åren 1938–1954 var han tidningens chefredaktör, en period som kom att präglas av att tidningens protyska hållning snart upphörde samt av hans sto-

ra kulturella kunskaper och intresse, bl.a. infördes stora kulturartiklar på ledarsidan. Efter att W gått i pension fortsatte han att skriva många kulturhistoriska artiklar. Han hedrades med Kalmar kommuns kulturpris 1978, 89 år gammal. W har bl.a. skrivit *Flickskolan i Kalmar 100 år* och *Epitafier och vapensköldar i Kalmar Domkyrka*, 1979. BB

von Vicken, Henrik, landshövding 1677–1680. V var den förste landshövding som nyttjade byggnaden vid korsningen Ölandsgatan–Västra Sjögatan som residens med början 1679. Samma år utbröt den första av ›Kvarnholmens tre större ›stadsbränder. Den började i ›Domprostgården. V förflyttades till samma tjänst i Älvsborgs län.

Wigforss, Frits, 1886–1953, skolman och pedagogisk forskare, född i Halmstad, bror till finansminister Ernst Wigforss. W var seminarielektor vid Rostads folkskoleseminarium 1919–1951. Vid 1940-talets början utredde W betygssättningen i folkskolan och var upphovsman till den så kallade relativa betygsskalan som utgick ifrån idén att skolprestationerna var fördelade enligt den gaussiska normalkurvan. Han konstruerade den första serien av standardprov för folkskolan med syfte att göra betygen jämförbara i hela riket vid elevers intagning till högre skolor. År 1942 införde W de första skolmognadsundersökningarna som genomfördes på våren före skolstarten och låg till grund för bedömningen av elevens skolmognad. W:s metodbok *Den grundläggande matematikundervisningen*, senaste upplagan 1957, är ett standardverk inom didaktiken, se ›Kalmarprovet. JW

Villa Hertha

Wiggman, Hans, 1712–1761, guldsmed. W:s stämplor finns på Kalmarsilver från 1700-talet, bl.a. på ›Kalmar domkyrkas silverskatt, samt på den silverpokal som 1739 skänktes av Kalmar regementes officerare till prosten Johan Gille i Högsby. Pokalen finns på ›Kalmar läns museum. *SHm*

Vikingarna, se ›Segelsällskapet Vikingarna.

Villa Hertha, Storgatan 72, uppfördes 1925 för ryttmästare Birger ›Jeansson och hans hustru Hertha. Den är ritad av arkitekt Carl ›Bergsten i 1920-talsklassicism. Planen är L-formad med en halvrund utbyggnad mot trädgården. En tegelmur avskärmar trädgården mot gatan. Byggnaden har karaktären av ett mindre privatpalats. Familjen Jeansson hade en ledande ställning i Kalmars näringsliv och villan ger på ett diskret sätt uttryck för deras sociala status genom sin storlek och materialval.

Villa Lindö är namnet på den trävilla som ligger på Lindölundsgatan 18. Den stod klar omkring 1870 med Theodor ›Jeansson d.ä. som beställare. Senare övertog hans son Leonard Jeansson fastigheten. Förr kallades fastigheten Lindölund. Efter en mellanperiod kom huset åter i familjen Jeanssons ägo genom Allan ›Jeansson. Ända in på 1950-talet fanns det stall med häst på gården. När fastigheten såldes 1962 styckades det av en stor tomt mot Erik Dahlbergs väg. År 1963 öppnades

Villa Skansen vid dess tillkomst

Villa Lindö, ett hotell till 1982 då byggnaden blev behandlingshem för kvinnor. *BB*

Villa Skansen, Gustav Vasagatan 9, ritades 1883 i nyrenässansstil av John ›Löfmark på uppdrag av John ›Roosval. Inredningen gjordes efter de nya mönsterblad som Svenska Slöjdföreningen givit ut. Ursprungligen fanns ett glasat tornrum – en utsiktsplattform kallad Mira Mar – balkonger, orangerier och lusthus liksom en påkostad trädgårdsanläggning. V blev stilbildande som den första villan i staden. V var ett enfamiljshus om ca 700 m² på ›Bastionen S:t Erik, då kallad Skansbacken. Senare användes V som privathem för Carl Olof ›Swanberg, som navigationskola 1914–1962 och kansli för Kalmar läns museum 1965–1985. V byggdes om till 8 bostadsrättslägenheter 1987, och entréhallen med sina utsmyckningar finns bevarade. *GM*

Villius, Hans, 1923–2012, historiker, professor, född i Kalmar. Han disputerade 1951 i Lund på avhandlingen *Karl XII:s ryska fälttåg* och blev därefter docent i historia. Tillsammans med kollegan Olle Häger har V producerat ett stort antal historiska radio- och TV-dokumentärer där hans karakteristiska röst hörs som berättare. Han gjorde bl.a. en TV-film om sin hemstad, *Där farlig sunnan går*, 1994. V var hedersledamot av Kalmar nation vid Uppsala universitet, erhöll 1996 professors namn, fick Stora journalistpriset 1986 och Kalmar kommuns kulturpris 2000.

Wilmas Konditori startades 1866 av Wilma Johansson på Larmgatan 18. År 1914 övertogs W av konditor Hans Nordin som 1930 flyttade verksamheten till Storgatan 13. Fastigheten ombyggdes och konditoriet öppnade i två våningar. Efter flera ägarbyten upphörde verksamheten 1978 då byggnaden revs efter en flerårig strid om den skulle få rivras eller ej. Byggnadslagen ändrades därefter genom ett tillägg, Lex Wilma, varigenom rivningslov under vissa förutsättningar kunde vägras. På platsen byggdes senare Gallerian.

Vimadens offerkälla, Ryssby socken, ligger i det som tidigare kallades Ebbegårde

kronopark nordväst om ›Rockneby, drygt 1 km rakt väster om Askaremåla utmed vägen mot Rugstorp och 400 m öster om Linjetorpet. Vi avser här ett fornnordiskt begrepp med betydelsen 'helig plats' eller 'offerplats'. Med 'mad' menas ett sankmarksområde använt som slåtteräng. Själva källan ligger i en grotta i berget med en öppning ungefär 1,5 x 0,5 m stor. Grottan utvidgar sig nedåt. Tidigare fanns säkert en riktig källa i grottan, men sedan Vimaden dikades ut på 1930-talet har det hänt att källan sinat under torra somrar. Hur länge det offrats i källan är okänt, men själva namnet pekar på förkristen tid. Kanske offrades det en gång i tidernas begynnelse i den sjö eller göl som måste ha föregått maden intill källan. ›Ryssby hembygdsförening disponerar en samling om 37 mynt som hämtades upp ur källan på 1930-talet. Mynten är från slutet av 1600-talet och fram till slutet av 1800-talet. IA

Vimpeltorpet är en stadsdel i norra Kalmar med namn efter båtsmannen Vimpel. V började bebyggas i större omfattning 2007 och avgränsas av Norra vägen, ›Berga, ›Norrliden och ›Krafslösa. Ett hus byggdes dock redan på 1980-talet, det låg länge ensamt och kallades för *Huset på prärien*. Bebyggelsen är blandad och V rymmer cirka 400 bostäder, den östra delen kallas Ljusstaden.

vindkraftverk finns (2014) med två grupper om 5 vardera i ›Rockneby resp. i ›Vassmolösa. Vidare finns en grupp om 6 verk i Mortorp. Dessutom finns enstaka uppförda i andra delar av kommunen. Flera verk är på gång eller under utredning. Totalt är ett 70-tal verk planerade. Dessa skulle kunna ge hushållsel till ca 75 000 villor.

Winell, Anna, 1867–1963, fotograf, född i Grebo i Östergötland. A övertog 1903 Herman ›Sandbergs ateljé på Södra Långgatan 26. System Alva, 1879–1972, kom till Kalmar 1910 och de drev sedan firman tillsammans. Produktionen var omfattande och ett stort antal fotografier finns bevarade, såväl porträtt som Kalmarexteriörer. De fotograferade även glas för Orrefors glasbruk. Företaget upphörde 1933 och ateljén övertogs av Walter ›Olson. I bosta-

den på Odengatan 4 fortsatte de dock med framkallning i begränsad omfattning. IB

*Villa Skansen.
Foto Bengt Strand 2014*

Vinterbo naturreservat, Halltorps socken, har i sina gamla marker många vackra och värdefulla miljöer, bl.a. en ovanligt stor bokskog, som utgör den gamla utmarksskogen. Här finns också andra lövträd som ek och asp men också ganska mycket gran. Bokskogen är hemvist åt många arter som behöver gamla träd med håll och skrevor som t.ex. skogsduvan. I området kring den gamla gården trivs de ädla lövträden bäst. Här står ek, lind lönn och lind på den gamla ängsmarken och bidrar med sina löv till den rika jordmånen. Blåsippor trivs om våren liksom gullviva, värärt och skogsbingel. Markerna är fulla

Anna Winell hade sin ateljé på Södra Långgatan 26 i den höga delen av huset till höger

Vinterbo naturreservat.

av rester från gårdstiden med stenmurar och odlingsrösen. Några av de äldre träden bär spår efter lövtäkt, s.k. hamling, som var en viktig del av djurfoderproduktionen tidigare. Exakt när gården Vinterbo flyttades till sitt nuvarande läge är osäkert men vid 1700-talets början låg gården här vid ån i det nuvarande reservatet. *Lst*

Virgin, Johan, 1705–1783, fortifikationsofficer, född i Reval, nuvarande Tallin i Estland. Han deltog som konduktör vid utbyggnaden av ›Kalmar fästning. Senare blev han en av 1700-talets mest berömda ingenjörsofficerare och har författat ett berömt arbete om befästningskonsten. V utnämndes till direktör vid fortifikationen 1762.

Vita Briggen är ett namn som förekommit i folkmun med avseende på ›fängelset vid Systraströmmen. Uttrycket kan komma från engelskans *brig* i betydelsen 'fängelse'. Detta eftersom man förr ofta använde uttjänsta briggar för att härberga fångar i USA:s flotta. Fortfarande används där ordet *brig* för marinens arrest på fartyg.

Wollinska stiftelsen. Foto Moritz Fingerhut

Witt, Heinrich, 1815–1883, källarmäs-

tare och namnet bakom Hotell Witt, född i Lübeck i Tyskland. Han kom till Kalmar 1840 med en gedigen utbildning i restaurang- och hotellbranschen och övertog då arrendet av ›Societetshuset vid Stortorget. Han införde i staden ett nytt modernt tänkande för branschen. Han tillträdde även arrendet av ›Rostad, ägt av Calmar Carlsbader Brunns Inrättning. Här drev han en sommarrestaurang, från 1849 som ägare av Rostad. År 1859 sålde han parken med byggnader till ett konsortium som i sin tur överlät ägandet på Cecilia ›Fryxell. När staden 1863 köpte ›Societetshuset för att där inrätta gästgiveri flyttade W till det då nedlagda Storcks värdshus vid korsningen Södra Långgatan–Östra Sjögatan där än idag Hotell Witt är beläget, dock i en helt annan skepnad. Senare överlät W sin verksamhet till sonen Herman Witt som ytterligare ökade värdshusets popularitet. Sonen drev rörelsen fram till 1886 då han sålde det. W bedrev även en betydande vin- och sprithandel. *BB*

vittsesten kallades den sten som satt i ändan av fisknätet. Användes av Stensöfiskarna. Ordet *vitte* av 'vittja'.

Wolke, Anders, 1958–, bildkonstnär och grafiker, bosatt i Kalmar. Han är utbildad i bildkonst på Högskolan i Kalmar 1984–1986 och i konstvetenskap vid Umeå Universitet, 1987–1989. W har deltagit i ett stort antal utställningar framför allt i Sverige, men även utomlands. Han arbetar med måleri, blandteknik och collage där motiven är sammansatta porträtt av kända personer som fått ikonstatus i världen. W har utfört ett 20-tal utsmyckningar och är representerad i kommuner, landsting och museer. W utgav Kalmarnackan 1985–2000 med tuschteckningar från staden. *IB*

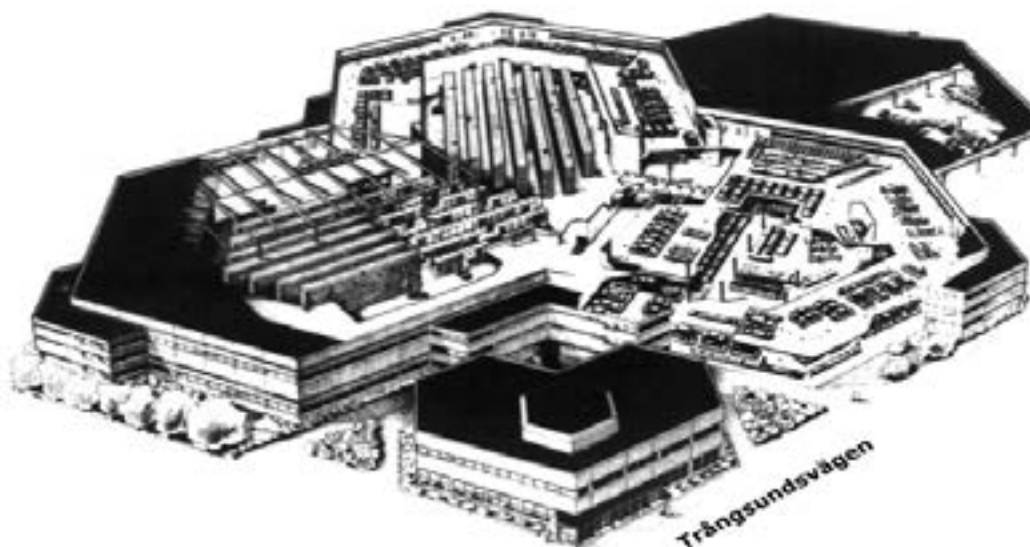
Wollin, Oscar, 1846–1928, apotekare, född i Lund. W tog apotekarexamen vid Farmaceutiska institutet i Lund 1872. Han kom till Kalmar 1874 och övertog Apoteket Lejonet som låg i ett gammalt trähus vid ›Stortorget. Samma år fick han privilegium på detta apotek. W var innehavare av Apoteket Lejonet 1874–1925. Därpå flyttade makarna Wollin till Stockholm. Äktenskapet var barnlöst och paret hade i sitt

testamente överenskommit om donationer och gåvor, bl.a. inrättandet av ›Wollinska stiftelsen. Hilma Wollin satt kvar i orubbat bo till sin bortgång 1943. I Borgholm lät paret uppföra ett sommarhus med utsikt över sundet. I såväl Kalmar som Borgholm har gator uppkallats efter paret Wollin. *IB*

Wollinska stiftelsen grundades av Oscar ›Wollin och hans maka Hilma. Den skall bereda hem för *pauvres honteux* i Kalmar och uppföra, äga och förvalta bostäder. Donationen var 1925 på ca 1,7 mkr, vilket 2014 motsvarar ca 45 mkr. År 1949 lades grunden till W:s första bygge i kvarteret Cypressen med adress Kungsgatan 13 där 46 lägenheter uppfördes. Idag har man ca 260 bostäder i egen förvaltning. Fastigheterna värderas idag till drygt 200 mkr. Dessutom har W ett ansenligt kapital. Stiftelsen tillhandahåller i första hand bostäder till äldre, sjuka och handikappade personer. *IB*

Volvo Kalmarverken byggdes som en följd av de problem som drabbat ›Kalmar Verkstads AB och dess bil ›Tjorven med resultat att denna biltillverkning upphörde. Detta innebar att ett stort antal arbetstillfällen inom verkstadsindustrin försvann i Kalmar och Volvos etablering var till stor del en arbetsmarknadsåtgärd. Anläggningsarbetena för den nya bilfabriken startade på sommaren 1972 på en plats mellan den då nybyggda motorvägen och ›Tyska

bruket och stod färdig för invigning 1974. Arkitekt var Owe Svärd som tillsammans med Gerhard Goehle skapade en modern fabriksbyggnad utformad som ett antal sexkantiga huskroppar. Hela investeringen var på 110 mkr. Fabrikens utformning och organisation präglades av modern teknik och nytänkande, 10 % av investeringspengarna användes för rena arbetsmiljöinvesteringar. Det löpande bandet ersattas av självgående arbetsplattformar styrda av en centralt placerad dator, vilket innebar att ett arbetslag kunde arbeta med stillastående objekt samtidigt som arbetsplattformen medgav att karosserna kunde vändas 90° för att förenkla monteringen. På fabriken arbetade från starten ca 500 personer. År 1987 gjordes en kraftig utbyggnad, kostnad 180 mkr, med anledning av att Volvo beslutat att deras flaggskepp, Volvo 760, och senare även 960, skulle byggas i Kalmar. Antalet anställda steg då till ca 1 200. Hösten 1992 kom besked om att avveckla fabriker i Kalmar och Uddevalla. Anledningen var dels att Volvo Personvagnar AB gått med underskott en längre tid och dels problem med andra av Volvos anläggningar. Den sista Volvon körde ut den 4 juni 1994, på dagen 20 år efter invigningen. Totalt tillverkades i Kalmar 482 739 bilar varav modellen Volvo 240 blev den största med 209 394 bilar följd av Volvo 740 med 108 544 bilar. Kalmarfabriken hade fyra platschefer; 1972–1975 Karl-Erik Nilsson, 1975–1985 Karl-Agne Larsson,

Voxtorps kyrka.
Foto GM

1985–1988 Leif Karlberg och 1988–1995
Jan Thuresson. BE

von, se namnet som
följer efter von

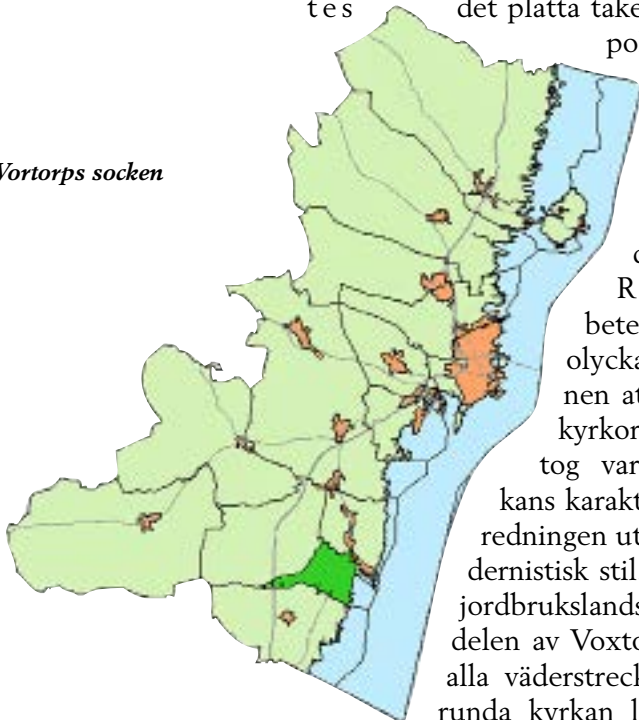
Voxtorps kyrka uppfördes omkring år 1240 som en rund centralkyrka. Ursprungligen hade kyrkan ett U-format kor i öster men detta revs under 1300-talet och ett nytt rektangulärt kor med en anslutande sakristia byggdes. Byggnaden är uppförd av relativt stora block av tuktad sandsten och gråsten i jämna skift. År 1667 rasade taket på kyrkan in och valvet ersattes då av ett platt tak. Det medeltida vapenhuset i söder revs 1895 och ett nytt vapenhus byggdes i väster. Vid samma tillfälle ersattes det platta taket av en gipskupa-

pol och två nya
fönster togs
upp i väster.

År 1958 drabbades kyrkan av ett förödande åsknedslag.

Renoveringsarbetet efter denna olycka hade ambitionen att återgå till ett kyrkorum som bättre tog vara på rundkyrkans karaktär. Den nya inredningen utfördes i en modernistisk stil. V ligger fritt i jordbrukslandskapet i östra delen av Voxtorps samhälle. I alla väderstreck runt om den runda kyrkan ligger kyrkogår-

Voxtorps socken

den. Nordväst om kyrkan står klockstapel. På utsidan av kyrkogårdsmuren finns en ekonomibyggnad. På andra sidan vägen i sydväst finns församlingshemmet inrymt i en villa. KLM

Voxtorps socken ligger 25 km söder om Kalmar. Socknen har en areal om 15 km². Ortnamnet, som 1391 skrevs *Waxthorp*, är övertaget från kyrkbyn och innehåller torp 'nybygge'. I förleden har man velat se mansnamnet Ovagh.

Socken innehåller flera boplatser som använts kontinuerligt från yngre stenåldern och in i bronsåldern samt flera odatade boplatser. Dessa lämningar beskriver de första jordbrukarnas val av boplatser. Människorna var inte längre kustbundna utan bosatte sig istället i närheten av lerjordarnas och våtmarkernas frodiga betes och den odlingsbara marken på moränslutningarna. V innehåller även ett stort antal fornlämningar från senare delen av forntiden. Där finns flera bronsåldersrosen på höjdsträckningen runt kyrkan samt på höjder i kustområdet. Det stora flertalet av gravarna från järnåldern är samlade i gravfält. På Igelösa åsar ligger det största med över 100 gravar och under dessa stenåldersboplatser. I gränslandet mellan skogsbygd och odlingsbygd finns en stor variation av fornlämningar från bronsåldern samt äldre och yngre järnåldern, vilket tyder på en lång bebyggelsekontinuitet.

Sockenkyrka är Voxtorps kyrka. Socken är jordbruksbygd på Möreslätten invid Kalmarsund med byarna Bjursnäs, Broby, Igelösa, Nantorp och Gräsgärde samt samhället Ekenäs. Jordbruksbebyggelsen är i stort sett orubbad sedan skiftesreformerna. Byarna ligger på höjderna väster och öster om odlingslandskapet, förutom Igelösa som ligger på en låg höjd mitt på slätten. Den tätare bebyggelsen finns i Broby i den del som ingår i Gräsgärde stationssamhälle. Det andra samhället är Ekenäs, som vuxit upp som en varvs-, handels- och hamnort. Hela socknen, utom västligaste delen, är av riksintresse för kulturmiljövården. Särskilt intressant är Voxtorps kyrka.

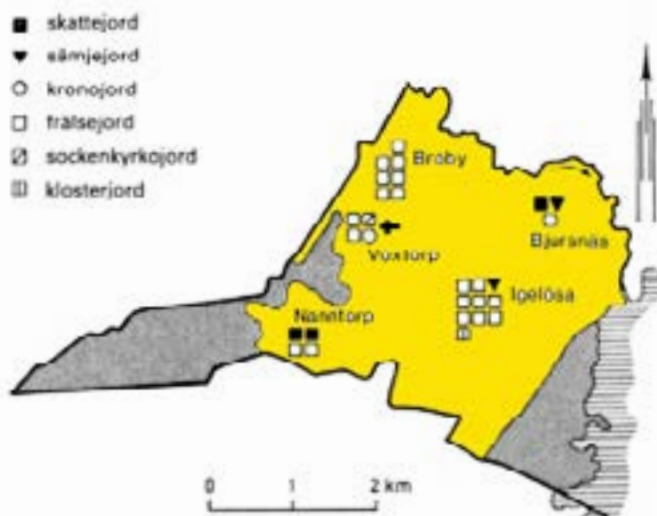
Större delen av socknen består av Möreslätterns odlingslandskap. Skogsområden

finns i väster och vid kusten där det även finns våt- och hagmarker. Ytterst vid kusten påträffas strandängar av olika kvalitet. En smal kustremsa och den lilla skärgården är av riksintresse för naturvärden. Hagbyån är det enda större vattendraget. Betesmarkerna runt Hagbyån har stora naturvärden och i ån finns ett reproducerande havsöringsbestånd. Ån hyser även andra intressanta arter som öring, stensimpa och elritsa. Sjöar saknas men här och var finns små våtmarker. Vid Bjursnäs finns en björkhage med artfattig flora och tre gravfält. En liten hage vid Nanntorp har en artrik flora, framför allt på de låga, markerade åsryggarna. I äldre tider fungerade lerjordarna som betesmarker för boskapen medan sluttningarna på den steniga åsen odlades. På slätten låg flera vattensjuka områden, som under vårar och höstar säkert har varit som mindre sjöar. Ett område mellan Igelösa by och Voxtorps f.d. prästgård kallas Oceanen och vid den ligger Skogskärret. Lerjordarna började inte odlas förrän under andra hälften av 1800-talet då den tekniska utvecklingen och utdikningarna gjorde detta möjligt. Idag hör dessa jordar till de bördigaste i Sverige.

Genom V löper i nord-sydlig riktning väg E22 samt väg 570, vilken var den tidigare riksvägen. Denna har i vissa delar samma sträckning som den gamla »Kungsvägen till Karlskrona. Väg 539 från Torsås via Halltorp och Voxtorp till Vassmolösa är av intresse liksom vägen mot Påryd. Ekenäs hamn var långt in på 1900-talet en viktig lastageplats med ångbåtsförbindelse till Öland och längs kusten. När den smalspåriga »Kalmar–Torsås Järnväg byggdes 1899 försvann hamnens betydelse och numera är det enbart fritidsbåtar och varvet som använder hamnen. Järnvägen lades ned 1965.

I »Ekenäs finns »Lunds Båtbyggeri och Ekenäs varv. I Bjursnäs finns en bygdegård. Folkskola byggdes i Voxtorp ca 1847 och en fanns i Igelösa 1890–1960. Småskola hade Ekenäs 1890–1940 och Voxtorp 1890–1964. Mittemot skolan i Igelösa fanns en tid missionshuset Betel. Tillsammans med »Halltorps socken byggdes ålderdomshem i »Halltorp. En stor väderkvarn av holländsk typ står kvar vid Igelösa. Vid Hagbyån fanns en skvaltkvarn, som 1933 ersattes av en

Voxtorps socken
Antal gårdar på 1540-talet (SmH)

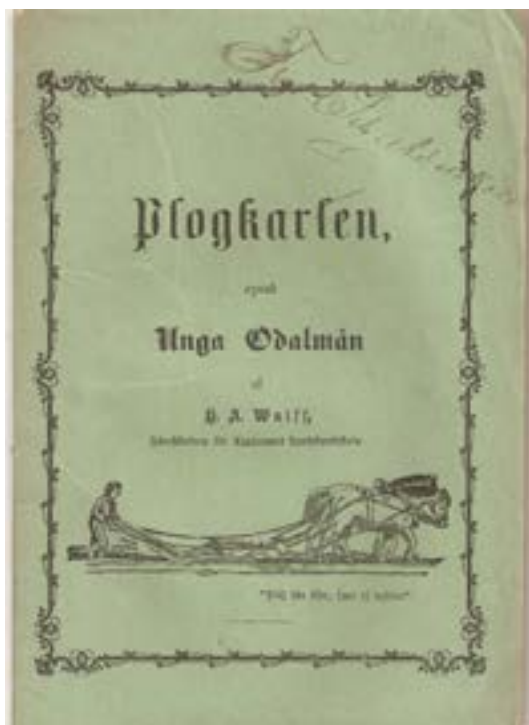
större och modernare. Den brann 1969. Omfattande uppfödning av pälsdjur bedrevs i Bjursnäs och Igelösa. Norr om Ekenäs fanns Ekenäs Brunn. Samhället var känt för sin barnkoloni. I Voxtorp finns en gårdsbutik, ett landsbygdsmuseum och en brandstation med deltidsbrandkår. Mer att läsa: *Södermörekrönikan*.

*Voxtorps socken.
Karta ur det medeltida
Småland*

Wranne, Ernst, tidigare Svensson, 1885–1962, byggnadsingenjör, född i Kalmar. År 1907 tog han ingenjörsexamen på Tekniska skolan i Stockholm. Sex år senare startade han egen byggnadsfirma i Kalmar. Han uppförde ett stort antal välkända byggnader. En av de första var det stora hyreshuset på Södra vägen 16. Andra var »Villa Hertha, »Byttan, den egna villan på Söderportsgatan 6 samt tillbyggnad av Villa Solbacken, se »Svensknabben. Han var även politiskt engagerad i staden och bl.a. ordförande i byggnadsnämnden och i vattenverksstyrelsen. Beträffande namnet Wranne, se »Fågelsången. BB

Wulff, Henrik August, 1826–1896, agronom och lantbruksskoleföreståndare, född i Bräkne-Hoby, Blekinge. Efter utbildning på Sveriges första lantbruksskola i Degeberga, Västergötland, återvände han till Bräkne-Hoby som arrendator. Några år senare togs hans tjänster i anspråk vid en lantbruksskola i Gungvala, Asarum, men efter en del motsättningar återvände han

Henrik August Wulff.
Bokomslag

till sin arrendegård i Bräkne-Hoby och tog då eleverna med sig. Även här blev det problem och han sökte då en gård utanför Blekinge. Valet föll på en gård söder om Kalmar, Applerum i Arby, se ›Applerums lantbruksskola, och även denna gång tog han med sig eleverna. Hans morbror var vid den tiden komminister i Arby pastorat. På Applerum etablerade sig W som en kunnig jordbrukare och lärare. Han engagerade sig även kommunalpolitiskt och stod i ledningen vid planeringen av ›Kalmar–Torsås Järnväg där han med alla medel försökte få linjen dragen över Applerum och Mortorp. Emellertid dog han mitt under projekteringen och hans efterträdare lyckades istället få linjen dragen närmare kusten. W skrev flera läroböcker. Mer att läsa: Lars Larsson, *Applerums lantbruksskola, Södermörekrönikan*, 1994. BB

Wulflouska gravkapellet, även kallad Grevekyrkan eller Björnögraven, är sammanbyggt med ›Åby kyrka. När Åby fick en ny kyrka 1774 hemställde dåvarande ägaren av godset ›Björnö, Henrik Ulfvenklou, sonson till Henrik ›Ulfvenklou d.ä., att samtidigt få bygga ett gravkapell. Till en början var det stort motstånd bland sockenborna men efter en donation av Ulfvenklou ändrade de sig. Kapellet byggdes på kyrkans södra sida och utgör en pendang till den i norr liggande sakristian. Det

utgör en hög nästan fyrkantig byggnad, ca 8,5 x 10 m. W är avdelat i två våningar, av vilka den undre utgör själva gravvalvet med de på jordgolv stående kistorna. Den övre våningen, som ursprungligen varit helt och hållet öppen mot kyrkan, bildar ett rymligt bönkapell varifrån gravvägarnas släktmedlemmar kunde delta i gudstjänsten osedda av allmänheten och endast avskilda genom ett läktarskrank, som senare ersatts av fönster. Till själva gravvalvet kommer man från kyrkogården in på västra sidan, och ett par trappsteg leder ner till det välvda gravrummet. Där finns ett 20-tal större och mindre, till största delen väl bibehållna kistor av ek, bland vilka åtskilliga är ställda den ena över den andra, var och en försedd med namnplåt samt med födelse- och dödsår. BB

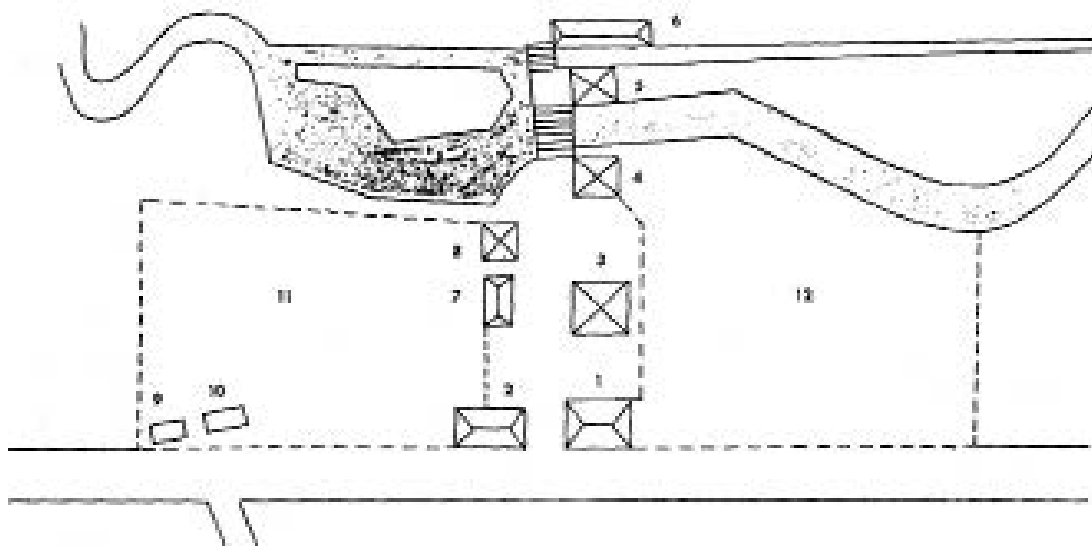
Wulfrum, Markus, ?–1590-talet, var en tysk träsnidare. Han deltog tillsammans med Urban ›Schultz i arbetet med takdekorationerna och väggpanelerna på Kalmar slott. W fungerade som slottsbyggmästare 1571–1572 efter Jacob ›Richters död och var även verksam vid Kronobergs slott.

vårdutbildning för Kalmar län fanns 1907–1935 vid sjuksköterskeskolan på lasarettet i Västervik. En sådan utbildning för södra länsdelen diskuterades 1924 och åter 1944. Först 1951 stod den nybyggda ›Sydöstra Sveriges Sjuksköterskeskola på Ståthållaregatan för 150 elever klar, gemensam för Kalmar och Blekinge län. Den öppnades för män 1959. Stensöskolan bildades 1971 då sjuksköterskeskolan och den gymnasiala vårdutbildningen slogs samman. Från 1988 delades vårdutbildningen upp på en gymnasiedel och en högskoledel, den senare med namnet Kalmar läns vårdhögskola, som 1998 infogades i Högskolan, nu ›Linnéuniversitetet. Inom institutionen för hälso- och vårdvetenskap bedrivs utbildning på grundnivå, avancerad nivå resp. forskarnivå. Här utbildas sjuksköterskor, specialistsjuksköterskor inom bl.a. akutsjukvård samt barnmorskor och distriktssköterskor.

vänorter till Kalmar med vilka det finns vänortsavtal är följande: Årborg på Island,

Wärnaby såpebruk.
Rekonstruerad plan 1792

1. Inspektorsbostaden
2. Tunnbinderi
3. Såphuset
4. Oljekvarnen
5. Mjolkvarnen
6. Enbladig såg
7. Ladugårdshus
8. Pack- och våghus
9. Arbetarstuga?
10. Arbetarstuga
11. Västra trädgården
12. Östra trädgården

Arendal i Norge, Nyslott i Finland, Wismar i Tyskland, Gdansk i Polen, Kaliningrad i Ryssland, Panevėžys i Litauen, Wilmington i USA och Entebbe i Uganda. Fram till 2007 var även Silkeborg i Danmark en vänort men efter ny kommunstruktur i Danmark upphörde avtalet. Visst utbyte fortsätter dock. Med Entebbe har avtal tecknats för att ge stöd åt den svenska biståndspolitiken och med Kaliningrad och Panevėžys för att stödja en internationell demokratisk utveckling. BB

Vänortsparken ligger mellan järnvägen, Slottsvägen och Södra vägen. På 1800-talet kallades området för Tullyckan. För att hedra våra nordiska vänorter iordningställdes denna park under 1950-talet. Vid ett vänortsmöte 1981 planterades träd från våra vänorter. Sedan dess har antalet vänorter utökats och i parken finns en vägvisare, som visar namn, riktning och avstånd till alla våra vänorter. Under 1990-talet fick V en ansiktslyftning med bl.a en skulptur av den litauiske konstnären Algimantas Vytėnas från Kalmars litauiska vänort Panevėžys. BB

Wärnaby naturreservat utgörs av en liten bokskog som ligger intill den gamla landsvägen ca 600 m norr om avtagsvägen mot Halltorp. Området är lätt kuiperat och småblockigt. Bokarna är av ungefär samma ålder, med undantag av några gamla bokar som växer längs den stenmur

som följer vägen. Bokskogen är tät och släpper inte ner mycket ljus till marken. De växter som klarar sig bra i skuggan är framför allt lundgröe, kruståtel och buskstjärnblomma. Lst

Wärnaby såpebruk låg utmed Halltorpsån vid Värnanäs, Halltorps socken, och kan sägas ha varit Sveriges första tvättmedelsindustri. W anlades åren 1667–1670 under det Oxenstiernska grevskapets tid och drevs till en början med holländska metoder och holländskt yrkesfolk. Det byggdes såpsjuderi, oljeslageri, kvarn med stampar drivna med vattenkraft från fallet i ån, verkstäder, bl.a. tunnbinderi, samt bostäder. Bruket fick privilegier, dvs. ensamrätt att tillverka såpa i Småland och tullfrihet för både import av förnödenheter och för export av produkter. Huvuduppgiften var att förse Stockholm med såpa. Senare gav Karl XI bruket fri seglationsrätt till och från Värnanäs hamn, till stor förtret för Kalmars köpmän. Såpan tillverkades av pottaska och talg, efterhand även av vegetabiliska oljor. Pottaska framställdes genom att bränna lövved, framför allt bok och ek, vilket gav bönderna en extrainkomst. Såpan förpackades i kaggar och skeppades från Värnanäs hamn. År 1692 fick bruket ensamrätt till försäljning i Sverige förutom till Skåne, Blekinge och Halland samt flottan. Produktionen kunde årligen vara 1 800 kaggar, ca 46 ton, och det gjordes 12 kok per år på 1760-talet.

Wärnaby naturreservat

Värnanäs herrgård.
Foto GM

Då pressades även rapsolja. Tillverkningen av såpa pågick till slutet av 1770-talet. Under nämnda årtionde tillverkades även finare matolja av bokollon. Oljeslageriet, som drevs av fallet i ån, var igång till 1818. Alla brukets byggnader är rivna förutom en källare. LL

Värnanäs är ett gods i Södra Möre, som Bo Jonsson Grip fick i arv i slutet av 1360-talet. V ansågs vara av stor betydelse för försvaret i gränstrakten mot Danmark. Under 1400-talet ägdes V av Sten Sture d.ä. Gården användes senare av Gustav Vasa till avelsgård för svin som strövade i godsets ekskogar. År 1613 överläts V till riksrådet Hans Eriksson Ulfssparre som förlänning. Efter Brömsebrofreden 1645 erhöll Axel Oxenstierna hela Södra Möre härad till grevskap, se grevskapet Södra Möre. Han köpte V 1647 av släkten Ulfssparre som sitt grevskapsresidens. År 1649 byggde Axel Oxenstierna en mangårdsbyggnad, Näset, vid Kalmarsund. Enligt 1680 års reduktionsbeslut indrogs det Oxenstiernska grevskapet med inte mindre än 626 hemman till kronan. En del av grevskapets mark återgick 1683 till familjen. V inköptes 1795 av fortifikationsmajoren Carl Råberg, se Carl Mannerskantz. Han uppförde nuvarande huvudbyggnad med flyglar och en engelsk park. På godset fanns även Värnanäs varv, Wårnaby såpebruk och ett tegelbruk. V ägdes fram till 1983 av familjen Mannerskantz. Ägaren, sedan 1993 har återställt den engelska parken och den kinesiska paviljongen. SHm

Värnanäs skärgård är ett naturreservat i Halltorps socken som består av en grund skärgård utanför Värnanäs. V innehåller låga, skogbevuxna eller öppna, gräsklädda öar. Mot fastlandet kantar vassbälten och ytterst mot Östersjön ligger skär och grund. Många av de större öarna är beklädda med ett slutet trädskikt av varierande sammansättning. Mer sluten skog förekommer främst på Slätö, Bekrakläppen, Storö, Södra Sandholmen och Törnholmen. På Storö växer gles ekskog som har karaktär av ekhagmark. Huvuddelen av ekarna är gamla, några månghundraåriga, och mycket grova. Området anses vara den viktigaste lokalen för knubbsäl i Östersjön. En betydande minskning av sälen har ägt rum under modern tid men

beståndet är åter i tillväxt. Numera förekommer knobbsäl endast i tre områden i Kalmarsund samt vid Falsterbro. Som mest har 140 djur observerats vid V, se även ›sälskyddsområde. Området hyser också en rik fågelfauna. I sydvästra delen av reservatet ligger ›Svartö där en av landets största kolonier av storskarv har häckat, se ›ålakråkan. Andra fåglar är bl.a. gravand, skäggdopping, småskrake, storskrake, svarta och brun kärnhök. Skräntärna, kentsk tärna, småtärna, fiskgjuse och havsörn är arter som regelbundet besöker området. *Lst*

Värnanäs varv i Halltorp socken tillhörde ›Värnanäs gods. Från 1650-talet finns uppgift om en byggnadsplats strax norr om Näset. Allt tyder på att det endast var i liten skala. Bankokommissarien Arvid Egerström blev 1771 ägare till godset Värnanäs och han lät anlägga ett varv av större omfattning. Bl.a. tillkom snauskeppet Gustaf Adolph, byggt 1781 för handelshuset Hasselgren & Björkman i Stockholm. Detta handelshus blev året efter ägare till Värnanäs. Carl Axel ›Mannerskantz blev skaparen av 1800-talets varv. När han satte igång verksamheten på 1840-talet använde han sig av skeppsbyggmästaren Olsén från ›Kolboda varv. År 1854 anställdes en fast skeppsbyggmästare, Carl August Hahn, som verkade till 1874, och gav varvet dess goda anseende. I synnerhet var briggarna berömda, då främst syskonfartygen Saga och Hugo. Det största bygget var fullriggaren ›Octavia, sjösatt 1858, och mest bekant för sin resa till Sydafrika 1863, se ›Sydafrikaemigrationen. En stor del av V:s byggen såldes utomlands och det var känt som ett kvalitetsvarv som mest sysslade med nybyggen och ytterst sällan med reparationer. Efter en uppblomstring 1880–1884 avslutades verksamheten. *BB*

Värnanäsäpple är ett grönt äpple med röda inslag, även kallat Prinsäpple. Det har fått sitt namn efter ›Värnanäs gods eftersom äpplesorten först uppmärksammades där. V var förr vanligt i de södra och västra delarna av Sverige och ansågs vara en utmärkt hushållsfrukt. Även under ogynnsamma år blir frukten i allmänhet stor och

jämnt utbildad. Fruktköttet är saftigt med en behaglig sötvinsyrlig arom. *BB*

Wärnschöld, Johan, 1610–1674, generalkvartermästare och chef för landets fortifikationsväsende, född i Lena socken i Västergötland. W svarade för den ursprungliga utformningen av både befästningarna runt Kvarnholmen och planen för bebyggelsen innanför murarna. Viss osäkerhet råder dock om vem som var planförfattare, både Anders Torstensson och Nikodemus Tessin d.y. nämns. Martin Olsson påpekar dock att Tessin inte finns omnämnd i samband med planerna för Kvarnholmen. En gata har döpts efter W, men med stavningen Wernskjöldsgatan. W efterträddes av Erik ›Dahlbergh. *GM*

Värnsnäs är en halvö vid Kalmarsund belägen i ›Klückeberga socken och den ingår i ›Horsö-Värnsnäs naturreservat. I slutet av 1400-talet ingick V i Stävlö gods. Dess dåvarande ägare, riddaren Bengt Knutsson, ska enligt traditionen ha slagit ihjäl en munk från ›Munkklostret i Kalmar och som mansbot fick han överlämna V till ›klostret. Vid den tiden var Skälby en klosteregendom och på så sätt kom V att ingå i Skälby klosterjord. Vid Gustav Vasas reduktion indrogs all klosteregendom till kronan och de båda byarna Skälby och Perstorp bildade då ›Skälby kungsladugård. Så länge Skälby drev jordbruk, till 1970-talet, ingick V i brukningsområdet, bl.a. med djurhållning under somrarna. Sedan 1970-talet ägs V av Kalmar kommun. Längst ut på sydöstra V finns ett friluftsbad och på den nordöstra delen ett nakenbad. ›Friluftsförbundet i Kalmar har här en klubbstuga, Värnsnäsgården, som ligger i direkt anslutning till en motionslinga. *BB*

Västerport bevakade stadens och ›Kalmar fästnings huvudinfart från väster, från 1650-talet tills dess att ›Tullbron byggdes 1854. Från ravelinen ›Prins Carl ledde en träbro med en fällbar del till V. Inne i valvet fanns även ett kraftigt galler och stabila portar, som stängdes på kvällen för att åter öppnas på morgonen. Fästningen förlorade sin status i slutet av 1700-talet och portarna togs ner 1797. Kalmar blev för första

Västerportkyrkans församling.
Foto GM

gången en öppen stad. Över själva portvalvet, som är vinklat för att en fiende inte skulle kunna skjuta rakt igenom, ligger ett utrymme kallat Högvakten, där vaktstyrkan höll till. GM

Västerportkyrkans församling tillhör Equmeniakyrkan, förr under namnet Svenska Missionskyrkan, och samverkar med Evangeliska Frikyrkan. Församlingen har lokaler med verksamhet på olika platser i Kalmar. Kyrkolokalen Västerportkyrkan finns på Strömgatan 4. Den invigdes 1983 och hade Ivar »Pettersson som arkitekt. På platsen låg tidigare Missionskyrkan, som byggdes 1880 på initiativ av dåvarande Bethesda Missionsförening. Namnet på den gamla kyrkan ändrades ett par gånger; Bethesda Missionshus blev Betesdakyrkan och slutligen Missionskyrkan. Barn- och ungdomsverksamhet bedrivs i scoutgården i Berga. Fram till 2009 hade man även verksamhet i det gamla missionshuset »Milslund i Lindsdal. Församlingen har varit verksam sedan slutet av 1970-talet då den blev resultatet av

Västra Malmen.
Flygbild

en sammanslagning mellan Kalmar Missionsförsamling och Elimförsamlingen i Kalmar.

Västra Malmen är en stadsdel som ligger mellan Norra vägen, Erik Dahllbergs väg, Lorensbergsleden och Södra vägen. Västra delen byggdes enligt en stadsplan av P O »Hallman från 1906. Södra delen följer en stadsplan från 1876 av C H »Öhnell med bebyggelse vid Unionsgatan, Esplanaden, Fabriksgatan och Nygatan. Vid Norra vägen ligger »Norrgård. Ursprungligen bestod V mest av åkermark med små lyckor för Kalmarborgarnas behov av foder och odlingsjord, samt småfolkets stugor med kålgårdar. Numera präglas V av radstående flerfamiljshus i två våningar, delvis från 1910 och 1920-talen, måga ritade av stadsarkitekten J Fred. »Olson som skickligt varierat gatufasader och portar. Här finns även enstaka patriciervillor, byggnader för »Linnéuniversitetet, sporthall, ishall och äventyrsbad, kontor, tingshus och gymnasieskolor. GM

Västra sjön är egentligen en vik i Kalmarsund och gränsar i norr till »Södra utmariken. Åt öster bildar »Stensö gräns, åt väster »Boholmarna och i söder öppnar sig V mot »Kalmarsund. De största djupen på omkring fem meter finns i söder. I övriga delar av V är vattendjupet mindre än två meter. Längst i väster mynnar Törnebybäcken från »Kalmar dämme och i öster går »Stensökaneln mellan Stensöviken och Kalmarsund. Även en större småbåtshamn och T-bryggan finns i Stensöviken. Andra vikar i V är Målareviken och »Tegelviken. »Oletveten är en av cirka 50-talet mindre öar, som gör V till Kalmars skärgård. Här finns även »Klubbholmen, som är »Segelsällskapet Vikingarnas replipunkt i V. LLj

Västra station är en fritidsgård på Lorensbergsgatan 3. Den är Kalmars enda centrala fritidsgård och inrymd i ett f.d. bussgarage. Tidigare låg fritidsgården i »Monte Cavallo men flyttades 2012 till nuvarande plats. Se även »Kalmar västra station.